

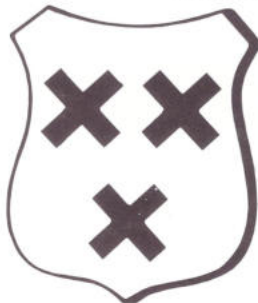
Swindrecht Were

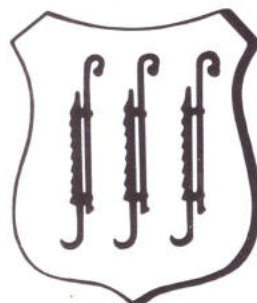
Heerjansdam

Hendrik Ido Ambacht

Zwijndrecht

Uitgave van: Historisch Genootschap, Hendrik Ido Ambacht
Historische Vereniging, Zwijndrecht
Jaargang 3 nr. 2
oktober 1989

Swindregt Were

I N H O U D :

Voorwoord	blz. 3
Heiligen, pijpaarden beeldjes en het Klooster Eemstein	blz. 4
De streekdracht in de Zwijndrechtse Waard	blz.11
Lang of kort haar bij mannen	blz.23
De "Hoog Duitsche Kankermeester"	blz.26
De dienstplicht in het verleden	blz.27
Colofon	blz.36

IN HET

"MUSEUM OP ZOLDER"

WORDT THANS GEËXPOSEERD:

150 JAAR SPOORWEGEN EN DE LIJN RECHT DOOR ~~ZWIJNDRICHT~~

EN DAAR IS VANZELFSPREKEND OOK ONZE PERMANENTE EXPOSITIE:

"Z W I J N D R E C H T I N E E N V E R E N N A B I J V E R L E D E N"

U BENT VAN HARTE WELKOM !

IEDERE ZATERDAG VAN 10 00 TOT 12 00 UUR
IN HET MUSEUM OP ZOLDER (IN DE BIBLIOTHEEK AAN DE ANJERSTRAAT)

VOORWOORD

Een uitzonderlijk mooie zomer ligt achter ons. We gaan het winterseizoen weer tegemoet en voor het Historisch Genootschap en de Historische Vereniging van respectievelijk Hendrik Ido Ambacht en Zwijndrecht is het vergaderseizoen reeds begonnen. Diverse activiteiten staan op het programma en daarbij hoort natuurlijk ook de uitgave van het "herfstnummer" van ons periodiek. Dat ligt thans voor u en biedt weer een rijke verscheidenheid aan artikelen.

In de redactionele sfeer zijn enige veranderingen te rapporteren; de heren J. Bezemer en J. Schouten moesten om gezondheidsredenen het werk voor ons blad neerleggen. Mevrouw A.P. van Wuyckhuyse, die met grote accuratesse het typewerk verzorgde, moest om dezelfde reden haar taak beëindigen. Een welgemeend woord van dank aan het adres van deze drie voor het werk in het belang van ons blad is zeker op zijn plaats! Ook het beste toegewenst voor de toekomst.

Het typewerk zal vanaf heden worden verricht door mevrouw E. Dreesens-van der Linden, die nu reeds haar aandeel heeft geleverd.

Mevrouw P.M. Kats-van der Velden en de heer A. de Zeeuw zullen de opengevallen plaatsen van de beide vertrekkende Ambachtse redactielieden gaan innemen. Hartelijk welkom!

De aandachtige lezer zal in onze vorige uitgave een fout hebben bespeurd: de foto op pagina 11 is helaas afgedrukt in "spiegelbeeld". Onze excuses!

Wij hopen dat u ons blad weer met plezier lezen zult en bedanken de scribenten voor hun artikel. Nieuwe bijdragen zijn zeer welkom.

De redactie

HEILIGEN, PIJPAARDEN BEELDJES EN HET KLOOSTER EEMSTEIN

Aanleiding

Eerdere belangstelling voor pijpaarden beeldjes bracht me ooit tot het bestuderen van de religieuze achtergronden van dit verschijnsel.

In dat kader vond ik in de catalogus Beeldhouwkunst in het Rijksmuseum te Amsterdam de vermelding van een aantal fragmenten van pijpaarden beeldjes, gevonden op het voormalige terrein van het klooster Eemstein te Zwijndrecht.

Dat laatste gegeven blijkt niet erg bekend te zijn.

De algemene betekenis van heiligen en hun verering in de late Middeleeuwen zal worden belicht. Tegen die achtergrond worden de gevonden Eemsteinfragmenten besproken.

Heiligenverering

Wie iets wil begrijpen van Middeleeuwse devotionalia (= voorwerpen van verering), moet trachten iets te begrijpen van de Middeleeuwse mens, zijn geloofsverwachting van het leven na dit leven en met name de betekenis van het vagevuur.

De hele geschiedenis door worden mensen achtervolgd door angsten. De godsdienst moest ze bezweren maar kon ze nooit verdrijven. Voor de dood en het niets leven mensen in vrees en beven. Ook in het Christendom heeft van het begin af aan veel angst verborgen gezeten. Angst voor de hel, de satan en de dag des oordeels. De kerk en 's mensen fantasie hebben een hel geschapen en de wereld bevolkt met angstaanjagende wezens, tekenen en machten.

Die vrees heeft de kerk eeuwenlang gecultiveerd. In de twaalfde eeuw deed de kerk een geniale vondst: het vagevuur, een tussenstation waarlangs de mens na zijn dood de hemel kon bereiken. In dat louteringsoord moest de ziel wachten, boeten en branden om, gezuiverd van aardse zonde en ongerechtigheid, het hemelse rijk in te komen.

Dit vagevuur hield de mensen tijdens het leven enigszins in het gareel. Het maakte hen afhankelijk van de kerk die immers de boekhouding van het vagevuur beheerde. Het maakte hen offervaardig. Het schiep een band tussen levenden en doden, heiligen en zondaren. Het kerkelijk bedrijf had het er druk mee: aflaten, gebeden, mis-sen en heiligverklaringen brachten niet alleen werk, maar ook inkomsten mee.

Het waren tevens middelen om invloed te houden op en onder de mensen, om de feitelijke machtspositie van de kerk te handhaven en te versterken.

Na de dood kan de ziel van een mens drie kanten op. Allereerst de heiligen, die geen verkeerde dingen hebben gedaan en ook niet zijn belast met kleinere zonden. Het vagevuur doet hun niets omdat zij direct ten hemel gaan. Zij zijn het waard om herdacht te worden en dienen als voorbeeld van hoe men behoort te leven voor hen die achterblijven.

De tweede weg leidt evenmin naar het vagevuur maar regelrecht naar de eeuwige straf voor hen die ongeboete doodzonden op hun geweten hebben. Zij dienen als afschrikwekkend voorbeeld.

De derde richting wordt gevolgd door de grote meerderheid die weliswaar voor de dood vergeving van zonden en kwijtschelding van straf heeft gekregen, maar die nog tijdelijke straffen heeft te boeten in het vagevuur. Daar worden de kleine zonden, waarvoor men tijdens het leven boete had moeten doen, verteerd.

In die driedeling zijn de heiligen in de loop der eeuwen sterk benadrukt: zij hebben doorgaans een eigen feestdag en een legende waarin naar voren komt welke beproevingen zij om des geloofs wille hebben moeten doorstaan en waarbij hun geloofshandhaving en -verdediging bewonderenswaardig zijn.

Daarnaast bestaat er de algemene behoefte van de mens om de dingen te zien. Alles wat herinnerde aan hen die zich door een godzalig leven onder-

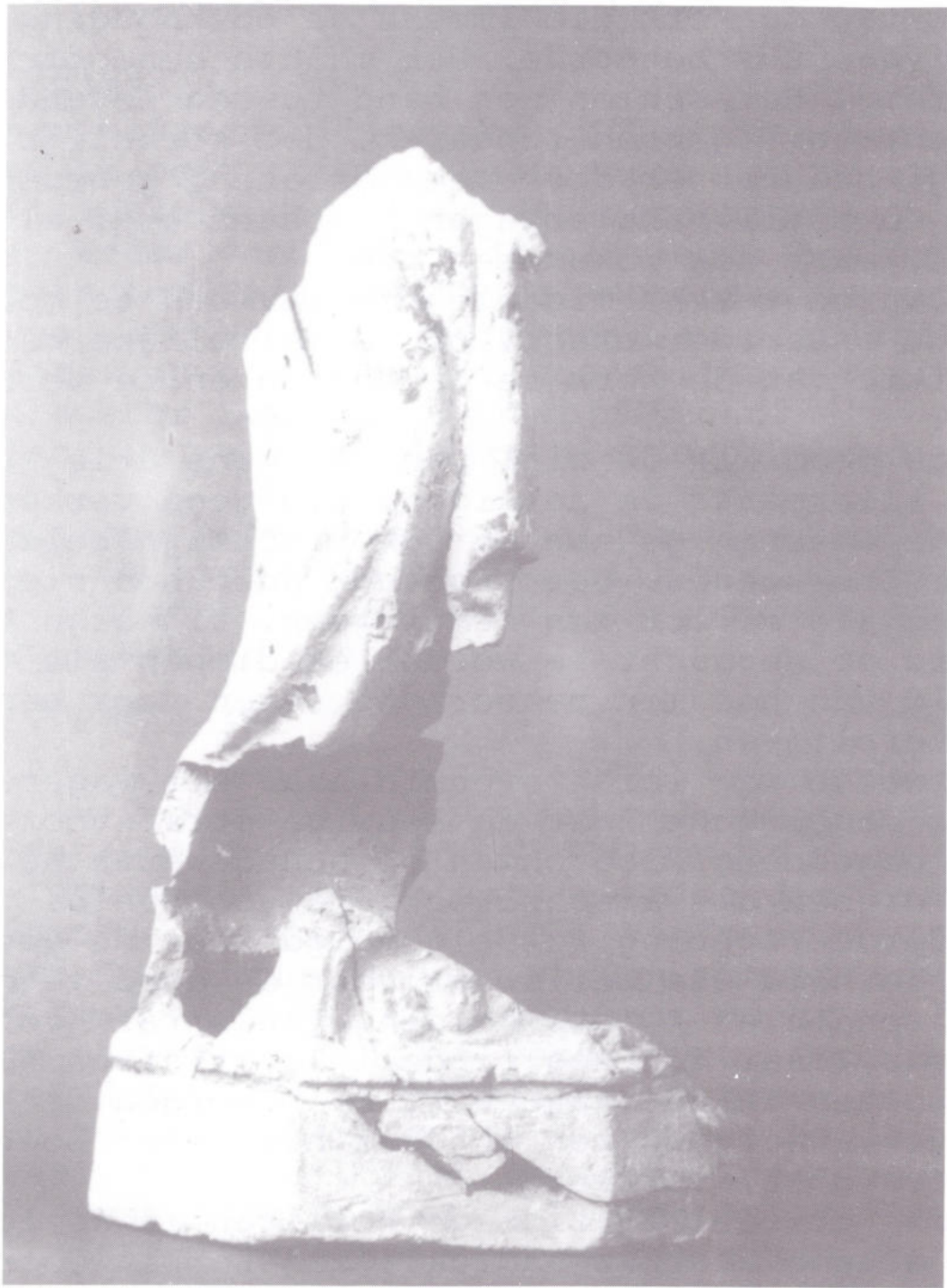

Foto 1
Fragment van een Mariabeeld van terracotta.
Hoogte 17,8 cm.

scheiden hadden, werd met eerbied beschouwd. In de kloosters was men zich sterk bewust van en intensief bezig met geestelijke zaken. Voor de veelal ongeletterde Middeleeuwse mens beperkte dat zich tot het zien van voorstellingen en voorwerpen, van bijbelse taferelen waarin vrijwel altijd heiligen een rol spelen. Om eerbied, devotie, te uiten had men kleinere beeldjes nodig. Aan de behoefte tot bezit van beeldjes werd voldaan door "heiligenbakkers" die in een grote verscheidenheid beeldjes maakten en bakten.

Archeologische vondsten op het terrein van het voormalige klooster Eemstein

Ten aanzien van de datering van die vondsten is het de geschiedenis die ons een goed eind heeft geholpen. Gesticht na 1421 en verwoest in 1572 heeft het een beperkte levensduur gehad en zijn de vondsten vrijwel alle te dateren in de tweede helft van de 15e eeuw of in de eerste helft van de 16e eeuw.

In de publicaties over Eemstein is tot nu toe vooral aandacht besteed aan de funderingen, die een reconstructie van het klooster mogelijk kunnen maken, het glaswerk, het aardewerk en het pijpenpaarden plateau Mariaboodschap (Periodiek van de Historische Vereniging Zwijndrecht van december 1984/januari 1985).

Deze verzameling dient nog aangevuld te worden met een twintigtal fragmenten van pijpenpaarden beeldjes die door de heer Van Beuningen zijn gevonden en geschonken aan het Rijksmuseum te Amsterdam. Zij staan dan ook vermeld in de catalogus Beeldhouwkunst in het Rijksmuseum, blz. 503. Dankzij de medewerking van de conservatrice der beeldhouwkunst van het Rijksmuseum beschikken we over een vijftal foto's en de omschrijvingen van de daarop afgebeelde fragmenten.

Heiligen en hun attributen

Nu afbeeldingen en omschrijvingen beschikbaar

zijn, wordt de vraag interessant of is aan te geven welke heiligen in Eemstein werden vereerd. Het is bekend dat de heiligen zeer vaak met uiterlijke kenmerken en attributen werden afgebeeld omdat deze een rol speelden in de bijbehorende verhalen, historiën en legenden.

Daarvan hebben we een voorbeeld en wel van de heilige Christoforus, dat Christusdrager betekent. Deze heilige is ook bekend onder de naam Christoffel.

Christoforus wil de machtigste gebieder der wereld dienen. Hij stelt zich in dienst van een koning. Doch de koning blijkt bevreesd te zijn voor de duivel en dus treedt Christoforus in dienst van de duivel. De duivel echter vreest de gekruisigde Christus en dan gaat Christoforus op zoek naar Christus. Hij komt bij een kluizenaar, die hem Christus leert kennen en leert dienen in het overzetten van reizigers over een brede rivier. Op een nacht wordt Christoforus geroepen door een kind dat overgezet wil worden. Hij neemt het kind op de schouders, doch midden in de stroom wordt het kind als een geweldige, neerdrukkende last.

Het kind is Christus zelf.

Vanaf de 13e eeuw wordt deze episode algemeen in beeld gebracht. Christoforus is dan een grote, forse man, staande in een rivier met een kind op de schouder. Hij heeft een bloeiende staf in de hand. Op de oever zit de kluizenaar met een lamp naast zich. Christoforus wordt aangeroepen als beschermer van schippers, bruggenbouwers en reizigers.

De Eemstein-fragmenten van pijpaarden beeldjes

Van de twintig fragmenten zijn er slechts twee geïdentificeerd: een Mariabeeldje (foto 1) en een Piëta, dat is een Mariafiguur die de gestorven Christus op haar schoot beweent (foto 2). Helaas zijn de overige fragmenten te klein; daardoor bevatten ze weinig of geen details. Slechts door vergelijking van gave exemplaren met de ge-

Foto 2

L.b.: Sokkel met boogjesversiering. Hoogte 7,5 cm

R.b.: Fragment van een Piëta. Hoogte 10,5 cm.

L.o.: Fragment van mantelplooien. Hoogte 14 cm.

R.o.: Idem. Hoogte 14 cm.

vonden fragmenten zou er meer zekerheid kunnen ontstaan over de identiteit van de afgebeelde heiligen.

Zover gekomen is er plaats voor een tweetal gevoelens. In de eerste plaats is dat een zekere teleurstelling omdat het gevondene niet spectaculair en bovendien voor een groot deel onbepaald is. Wat mij meer intrigeert is het volgende.

Doorgaans is herkenning mogelijk door bestudering van de gezichten en attributen. Onder de bekende fragmenten bevinden zich geen gezichten of kopstukken. Dat is tenminste merkwaardig te noemen. Bij ieder beeldje hoorde immers een bovenstuk, een hoofd? De ervaring heeft mij geleerd dat de helft van gevonden fragmenten het hoofd dan wel bovengedeelte omvat. Met andere woorden: er moeten van deze Eemstein-fragmenten ooit kopstukken zijn geweest en waarschijnlijk ook gevonden. Die kunnen in de loop der eeuwen ten dele zijn vernietigd. Het kan ook zijn dat deze wel gevonden en bewaard zijn gebleven, terwijl (bijna?) niemand dat weet!

Er kunnen geïnteresseerden zijn die beschikken over aanwijzingen.

Voor Uw tips in die richting, geachte lezers en lezeressen, houd ik mij aanbevolen.

Het beeld van het klooster Eemstein en de aard van de vondsten is in ieder geval weer iets uitgebreid!

Wie weet wat daar in de toekomst nog aan kan worden toegevoegd.

Heerjansdam, april 1988

K. Brinkman

Eeuwenlang was de klederdracht iets vanzelfsprekends, zowel voor rijk als voor arm. Het accent lag op de hoofdtooi van de vrouwen, die veel over de draagsters vertelde. De mannen en kinderen hadden ook hun specifieke kleding. Jongetjes droegen meisjeskleden tot het vierde of vijfde levensjaar.

Vermoedelijk ontstond de Zuidhollandse klederdracht, die wordt gekenmerkt door haar fraaie bonte kleuren, in de 17^e eeuw. De dracht groeide naar een hoogtepunt dat tegen het eind van de 19^e eeuw werd bereikt, waarna het verval kwam. Na 1900 droegen de ouderen de dracht -zeker bij officiële gelegenheden- tot hun dood en zo zullen de oudere lezers zich nog familieleden kunnen herinneren die geboren zijn voor 1900 en zo gekleed gingen.

De hoofdtooi van de vrouwen was het uitgangspunt bij de streekdrachten door de eeuwen. Op schilderijen en prenten zien we dat vrouwen altijd een hoofddeksel droegen. Waarschijnlijk stoelt dit op bijbelse gronden; zie 1 Korinthe 11 vers 5. Ook in deze tijd zien we nog dat vrouwen uit behoudende kringen met gedekt hoofd ter kerke gaan. Tijdens de godsdienstoefeningen hield de vrouw de hoed op, terwijl de man de pet of hoed afzette. Mannen hielden thuis hun pet ook wel op, maar tijdens het gebed voor en na het eten werd deze eerbiedig afgezet.

Bij de kleding behoorden sieraden zoals de gouden of vergulde krullen. Zelfs koperen krullen kwamen voor. Hieruit bleek het standsverschil. Dit was eveneens te zien aan het aantal slagen of windingen van de krullen en het goudgehalte ervan, de grootte van de bijbehorende sierspelden alsmede aan het aantal sierspelden en naalden of stukken om de muts op de plaats te houden. Ook de kwaliteit van de halskettingen van bloedkoraal, granaat en git duidde één en ander aan. Over de kroplap, die vóór 1800 in de open hals

werd gedragen, droeg men meestal een dubbele granaten ketting met een gouden tonslot.

Goed gemutst

In de 18e eeuw droegen de vrouwen mutsen die de Hollandse hulvorm vertoonden; in de Franse tijd (1795-1813) kwamen de sluiervormige kanten keuvels.

Nà 1875 werden de kantstroken breder en kostbaarder; de breedte liep op tot 20 cm. De keuvel werd korter en op 't voorhoofd was het hoofdhaar zichtbaar.

De kantstroken waren veelal van Vlaamse kloskant en werden verkocht onder de aanduidingen Brusselse, Mechelse, Brabantse en Rijsselse kant. De motieven hiervoor -takken en manden met bloemen- zijn in de 18e eeuw in Noord-Frankrijk ontstaan. Deze kant werd gekocht in speciaalzaken in Dordrecht of Rotterdam en ook wel bij marskramers uit België.

Mevr. de Snoo
H.I. Ambacht

Mej. de Snoo.
± 1920 H.I. Ambacht

Voor 't grootste gedeelte van de keuvel -tussen koppie en rand- werd tule gebruikt. De vrouwen maakten hun keuvelds zelf naar een patroon: "een schanspiljoen". De bol was van kunstig geborduurde tule. Langs de rand van de bol kwam een bandje met gaatjes, de ladder, waardoor een rijgbandje ging, om de bol stevig om de ondermuts te kunnen aantrekken. Vervolgens werd de kanten strook aan de tulen strook gezet, waarna dit geheel geplooid aan de bol werd bevestigd. Deze kostbare pronkstukken werden 's zondags gedragen; door de week droeg men goedkopere mutsen met een smallere kant. Machinale kant was voor de lagere klasse.

De ondermuts

Het fundament waarop keuvel en krullen moesten worden bevestigd, was een wit linnen of katoenen ondermuts. Na 1850 werd het dragen van zwarte katoenen ondermutsen gebruikelijk.

Als door de week de keuvel niet werd gedragen, had men ook wel een ondermuts die versierd was met aan merklapmotieven ontleend borduurwerk.

Het lange haar werd in een vlecht (een t^oôm) of in een wrong (de toot) gewerkt en in de ondermuts geborgen.

Op werkdagen droegen de vrouwen meestal een gehaakte muts van wit breikatoen die aan de achterzijde was gerimpeld, zodat het haar daaronder kon. De muts werd met twee gehaakte of met keperen banden onder de kin vastgestrikt.

Er waren vele patronen en de mutsen werden door de draagster zelf gehaakt.

De kiek of keuvelhoed

Soms was het mode om op de keuvel een hoed te zetten van gevlochten stro, die in de volksmond de naam "kieu" kreeg. In het begin van de 20e eeuw werden de kapothoeden versierd met struisveren, kammen, gitten en hoedespelden.

's Zomers waren ze van lichtkleurig fluweel en 's winters zwart.

Omstreeks 1920 verscheen de pothoed op het to-

neel en nà 1930 verdween die weer.

De keuvelds -voor zover nog in gebruik- werden tot het einde van de klederdrachtperiode normaal gedragen.

De kroplap

Crop betekent in het Middelnederlands keel of hals, dus hebben we hier te maken met een zeer mooie, zelf geborduurde, halsdoek die vóór 1800 in de open hals van het jak werd gedragen. Na 1800 waren blote armen of een diep uitgesneden décolleté in deze kuise streek taboe. Het blootgeven van de oren -na de veranderde keuvelmode- was al heel wat.

Van lieverlede gingen we ook een lokje haar zien dat "toertie" of "wissie" genoemd werd. Had het haar in het midden een scheiding, dan sprak men van een "blessie". Donker haar was geliefd; vrouwen die lichtblond, rood of grijs haar hadden, maakten gebruik van een vals "toertie".

De "mussewaster"

In elke plaats waren keuvel- of mutsewasvrouwen. Na het wassen in zeepsop werden de keuvelds op de bleek gelegd. (Op 't grasveld, in de zon.)

Daarna kwam het kleurenblauwselen, geelkleuren en stijven.

De strijkbouten werden gevuld met kribben. Dit waren stukjes verkoolde turf die als gloeimiddel dienden.

Later gebruikte men de massieve ijzeren strijkbouten, die in een verdiepte pan, de zogenaamde strijkpan, in het fornuis hingen.

De rouwmuts was heel bewerkelijk, daar men er aan de achterkant z.g. pijpen in aanbracht met behulp van rijgdraden en strijk- of pijpijzers. Omstreeks de eeuwwisseling stierf het pijpen van de rouwkeuvelds uit. Wel bleef het gebruikelijk de rouwmutsen te voorzien van kleine plooitjes boven het voorhoofd.

Een "mus met neepies" of "neepiesmus" werd die genoemd.

De plooitjes waren ingeknepen met een daarvoor speciaal gemaakt koperen knijpertje.

Rokken

Toen omstreeks 1900 de veelkleurige rokken verdwenen, droegen de vrouwen "doordeweeks" baaien rokken die van buiten zwart waren en van binnen rood van kleur. Baai was een zwaar wollen weefsel meestal sterk geruwd en vervilt.

Ook zwaar katoenen flanel en molton werd gebruikt (eveneens baai genoemd).

De rokken, die heel breed waren, reikten tot aan de grond. Om slijtage aan de zoom tegen te gaan, werd bezemband of sleepband (sterk band met smal franjerandje) aangebracht.

Het jak,

dat het lichaam nauw omsloot, reikte tot aan de taille. Het had wijde pofmouwen en was aanvanke-

v.r.n.l. Frederik Lodewijk Bezemer. Dan drie generaties: Bastiaantje de Bondt-van Dalen, Aagje Adriana Bezemer-de Bondt en Frederika Louisa Bezemer.

lijk van kleurig katoen, fluweel of laken en kunstig versierd met borduurwerk, kant en kraaltjes. Langzamerhand ging het bontkleurige er enigszins af, maar de levendige kleuren bleven. (Pastel voor de jongeren en wat donkerder voor de ouderen.) Zwart was niet geliefd; dit was meer voorbehouden voor de rouwdracht.

Halverwege de 19e eeuw kreeg het jak een schootje van 10 à 15 cm. Dit werd een lang gat genoemd. Dit lange gat werd later nog aanmerkelijk langer en dijde tussen 1860 en 1900 uit tot een sleep van ruim een el (68 cm.).

De keuteprie

Men was gesteld op omvangrijke heupen. Om dit te bereiken, droeg men onder het middel kleine kussentjes, ook wel een dikke rol, erover een banenrok, waardoor de wespetaille beter uitkwam en de heupen meer nadruk kregen.

Men sprak van "de heup" of de "keuteprie". Dit laatste woord is een verbastering van het Franse queue de Paris. Er werden een aantal rimpelrokken over gedragen, waardoor het aanzien van een hoepelrok werd verkregen.

Japonnen

Als je rond 1900 de mode volgde, droeg je een stadse japon. Deze was zeer getailleerd en had een wijde rok.

De huis- of verstelnaaister kreeg de beschikking over de naaimachine en had zich bijgeschoold. Het schanspiljoen (patroon) voor een kunstig jak met lange gat maakte plaats voor stadse patronen, niet minder ingewikkeld. De japon, niet zelden van zijde, was voorzien van opnaaiseltjes en stroken en had van onder nauwe en boven pof-fende mouwen.

De keuvel bleef nog, waardoor deze moderne kledwijze toch iets streekeigens had.

Als sieraden van de vrouw waren in gebruik:

gouden spelden;
bloedkoralen of andere ketting met gouden schulp;
gouden kettingsloten;

zilveren tasbeugel en knip;
kerkboek met zilveren sloten;
gouden krullen aan een koperen hoofdbeugel;
gouden zijstukken of boeken;
eau de la reine doosje (lodereindoosje) van
zilver;
zilveren snuifdoos;
zilveren schaar, vingerhoed en ketting;
zilveren schoengespen;
gouden bellen, dit zijn krulbellen of krulhan-
gers.

Oorbellen kwamen niet voor, want de keuvels be-
dekten de oren. Pas nà 1875 wordt de keuvel kor-
ter en vierkanter en wordt wat hoofdhaar zicht-
baar. De oren komen bloot, waardoor het mogelijk
wordt oorbellen te dragen.

Rouwkleding

Het dragen van deze kleding behoorde tot de tra-
ditionele gebruiken. Ook kinderen gingen in de
rouw.

Mannen droegen een rouwband om de arm. (Als hun
kleding niet zwart was).

De kindersterfte was hoog en het was heel gebrui-
kelijk dat er voor een kind doodskleding aanwezig
was.

In plaats van kant waren de krullemutsen van ba-
tist. Deze rouwmutsen noemde men blinde keuvels.
De rouwjakken waren soms van zwarte zijde -(men
bleef ijdel)- en opgesmukt met veel kraaltjes;
na de rouwperiode ging men over op blauw of
paars.

Zwart als kleur vraagt om kwalitatief uitsteken-
de materialen, anders wordt het snel flodderig.
Dus koos men hiervoor wol of zijde en toonde men
met deze dure rouwdracht ook zijn welstand.

Over de zwarte rok droeg men vanaf de taille een
schort: het klëëd, schortekleed. Het was meestal
van zijden rouwschortenbond; bont wijst op witte
ketting op de zwarte inslag.

Mannen droegen een zwart zijden frontje onder
het vest met ingeweven strik.

Op deze schoolfoto uit 1912 zien we vijf kinderen uit één gezin die in de rouw zijn om hun vader die op 32-jarige leeftijd overleed.

Op de 1e rij, 3e van links: CORNELIS, 2e rij, 5e van links: CORNELIA, 3e rij 3e en 7e van links resp.: MAGDA en PIETERNELLA en 4e rij 6e van links: PIET VAN DEN BERG

Schoeisel

Vrouwen droegen alleen bij nat werk klompen. Voor het overige binnen en buiten muilen en 's zondags hoge zwarte schoenen. Deze werden gesloten met knoopjes die door middel van schoenhaakjes werden vastgemaakt. De mannen droegen bij het werk vetlederen schoenen met lederen veters, in het spraakgebruik "fetels" genoemd.

Onderkleding vrouwen

Deze bestond uit een wollen hemd, meestal nog een halfhemd, het "zemizetje" (naar het Franse chemisette = hemd) genoemd. Verder een wollen borstrok, twee onderrokken en een paar gebreide lange zwarte kousen.

Het "zemisetje" deed dienst om het bovenlichaam te verstevigen of in te snoeren; corsetten kwamen pas in de japonnentijsd in gebruik.

Het vele ondergoed beschermde ook in de winter tegen de kou; men droeg geen mantels, alleen een omslagdoek tegen de felste kou.

Onder jak en rok droeg de vrouw tot de Franse revolutie (nu 200 jaar geleden) geen broek. De revolutie bracht zelfs daarin verandering: de vrouwen trokken de broek aan. De nauwsluitende damespantalon, die naar het strenge Franse bewind (het directoire van 1795-1799) al spoedig de naam directoire kreeg. Na de Franse tijd (1795-1813) volgden in Nederland de stadse dames dit voorbeeld door pantalons te dragen met lange pijpen en veel strikjes en kanten versieringen. Op het platteland deed men het voorlopig nog zonder; men vond er echter iets anders op: twee losse pijpen, van boven aan een band, van onder ruimte voor een kouseband. Dit kledingstuk kreeg de bijnaam schuine gordijnen of scheigordijnen. Weer later werden de twee losse pijpen alleen aan de voorkant aan elkaar gezet, daardoor ontstond een hurkbroek die achter open was, de z.g. open calêche. De echte Franse directoire, versierd met kant, ging men later ook dragen. Men vermeed deze naam en sprak van een "Frááns medel."

Mannen

Hoewel de klederdracht van de vrouwen veel opvallender en sprekender was, hebben ook de mannen zich tot het begin van de 19e eeuw op een streekeigen manier gekleed.

Bij de mannen ontbrak opsmuk, terwijl die bij de vrouwen juist uitblonk. De ijdelheid van de mannen weerspiegelde zich in het uiterlijk van hun vrouw, hun pronkstuk en statussymbool.

Als versierselen droeg de man een trouwring, horloge met ketting en gouden of zilveren oorringen. Verder had hij een paar zilveren schoengespen en zilveren broekstukken.

De mannen droegen fraaie vesten boven een kuit- of pofbroek tot even onder de knie. Een bontgekleurde onderbroek kwam daar iets onderuit. Deze was bevestigd met lint of strikken om de lange kousen. Deze lange kousen, die men "hozen" noemde, waren wit of rood. Zij werden vastgehouden

door kousebanden versierd met zilveren gespen. In de tweede helft van de negentiende eeuw ging men de lange zwarte broek dragen met van voren een klep (klepbroek). Over de broek en het vest kwam de lange geklede jas, een rok of "Fries" genoemd. Op zondag onder het vest een wit front of "beffie". Droeg men geen baard, dan was het frontje voorzien van een strik. Als hoofddekseel fungeerde de algemeen bekende, hoge zijden pet: de "bomzaaien" pet. De onderkleding was van flanel, wol, halfwol of katoen. De man droeg blauwgestreepte onderbroeken met aan de bovenkant lussen waardoor deze tegelijk met de bovenbroek werd opgehouden door bretels, meestal wel "galgen" genoemd. Het bontgekleurde ondergoed werd door de vrouwen zelf gemaakt. Ze kochten hun waren bij de dorpswinkelier of aan de deur bij de ellewarenkopman die daarbij garen en sajët (sêêt) verkocht.

Familie Hendrik de Snoo, woonde aan de Steenplaats in H.I. Ambacht.

Er was ook wel confectie die men "gemaakt gekocht" noemde. Rond 1900 kwam het jaegergoed, welk ondergoed, volgens de uitvinder Jaeger, reumatiekwerend moest zijn.

Toen de rok(lange jas) uit de mode raakte, noemde men de laatste dragers ervan: mannen met een jas met staldeuren. De jassen gingen lang mee, vaak van vader op zoon. Was de jas tenslotte verschoten en hier en daar versleten (aan de randen), dan werd hij door de dorpskleermaker gekeerd, waarbij de randen van de kraag en revers afgebiesd werden, waarvoor men de rake benaming "jas met bandijzer" bedacht.

Ging de boer in de winter tikkeren (rijden in de arreslee), dan droeg hij een Poolse jas, een ruige bruine of zwarte bontjas zoals de Kozakken ze droegen. Dit was werkelijk één van de hoogtepunten van uiterlijk vertoon.

De fraaie arreslee met glinsterend, rinkelend en bepluimd belletuig, het beste paard, in de tikker, de boerin in vol ornaat, achterop de trotse voerman, de boer in z'n Pool, het was een lust voor het oog.

De Hr. en Mevr. J. Stehouwer, Achter Ambachtseweg 10/a H.I. Ambacht.

In de arreslee op de Waal, voor de 2e Wereldoorlog.

De pet

De "hōôge zijde pet" werd algemeen gedragen tot ook moeder haar keuvel en krullen voorgoed in het "kammenet" liet. Men ging een gewone pet dragen, soms een platte pet met knoopje bovenop, vaak van zwarte zijde. Ook, afhankelijk van rang en stand, een zwarte hoed met brede rand (een flambard). De pet bleef tot op heden het uitverkoren hoofddeksel.

Kerk en klederdracht

Hebben klederdracht en kerk met elkaar te maken? Er zijn enkele aanknopingspunten.

De keuvel is afgeleid van het kleed van de kloosterlingen. We kennen de gewoonte om met Pasen -het feest van de vernieuwing- in het nieuw te gaan. Op z'n paasbest en het "paasepak" zijn hieraan ontleend.

Het is lang de gewoonte geweest dat men met Pasen voor het eerst in het streekkostuum gestoken werd, meestal tussen het 16e en 20e jaar. Dit viel vaak samen met het doen van belijdenis.

Op het meest gunstige moment van hun leven werd deze dag voor jonge meisjes en vrouwen een schitterende hoogtijdag.

We kennen het liedje:

Altijd is kortjakje ziek,
midden in de week maar 's zondags niet.
's Zondags gaat ze naar de kerk,
met een boek van zilverwerk.

Na de plechtigheid -het afleggen van de geloofsbelijdenis in het openbaar in de kerk- liet men zich op Tweede Paasdag fotograferen. Er werd een "statiefoto" gemaakt in Dordrecht of Rotterdam. Gelukkig dat sommigen deze foto's nog hebben. Ze vertellen onze geschiedenis in zwart/wit.

*Veel gegevens zijn ontleend aan het boek van P.W. de Zeeuw: De Keuvels van het Overmase: klederdracht van de Zuidhollandse eilanden.

Zwijndrecht, juni 1989
A.A. Boshuizen-Dorsman

Er is heel wat weerstand geweest, voornamelijk bij ouderen, toen zij aan moesten kijken tegen het sluike, op de rug hangende haar bij jonge mannen. Dat is niet altijd zo geweest; het waren in de twintiger jaren van deze eeuw de meisjes, die hun lange vlechten inruilden voor kort, in de nek afgeknipt haar. Het begon in de steden en voornamelijk bij de jeugdverenigingen mode te worden om een ander kapsel te creëren wat ten eerste hygiënisch was en ten tweede minder onderhoud vergde. Bij de mannen was het mode een Willem II-snor te kweken, waarvan de snorpunten omhoog moesten steken. Het haar was kort naar Amerikaans model geknipt.

Ook in de eeuwen voor ons is er geharrewar geweest over de haardracht. Onze vlootvoogd Piet Hein die zelf een gemillimeterd hoofd had, duldde geen scheepsvolk aan boord met lang haar. Bij Michiel Adriaensz de Ruyter, die zelf flink in de manen zat, was het juist tegenovergesteld; niemand mocht de loopplank op die niet voorzien was van een flinke dos hoofdhaar. Onze vaderlandse schilder kunstenaar Rembrandt heeft nooit een mannelijke figuur geschilderd zonder lang haar. Heilige figuren, of het nu ging over Jezus, Zijn discipelen of anderen, een ieder voorzag hij van lang haar.

In de jaren 1640 begonnen er bij de predikanten klachten te komen over het lange haar bij mannen. De predikant Jacob Rostius preekte in Dordrecht onder een grote toeloop over 1 Kor. 11 : 14 : "Of leert u ook de natuur zelve niet, dat zo een man lang haar draagt, het hem een oneer is?" Deze preek wordt gezien als het begin van de zogenaamde "Hairige oorlog", want al spoedig nadat de door Borstius uitgesproken preek door een ander uitgegeven was -hijzelf deed dat pas in 1645- kwam er een stroom reacties los van voor-

TACO HAJO VAN DEN HONERT, S.S.T.D.
 IN ACADEMIA LUGD. BAT. THROJ. ET ANTIQ. JUDAIC. PROFESSOR.
 Quem vegetum cecinit laundo FRANCIS ore.
 Cum foret Amilein lausque decusque chori
 Tali et exacta viguit celebrique senecta
 HONERTUS Batava gloria magna scholae
 Phoenicisque illar translata fede relinquit
 Natum, quo felix pignore LIDA nitet.
 Sic superest, veniens illi quod suggerat aetas.
 Depositum et lumine ipse reditiva Viri

TACO HAJO VAN DEN HONERT (1666-1740)

Pred.Hendrik Ido Ambacht; Den Briel; Amsterdam;
 hoogleraar Leiden.

Door zijn strijdlustigheden kwam hij in conflict met mannen als W. Deurhof, A. Driessen en J.d' Outrein. Vooral als kanselredenaar was hij be- roemd maar in 1719 moest hij daarmee staken in verband met zijn toenemende zwaarlijvigheid. Hij was tegelijk met zijn zoon Johannes, die ook zijn biografie schreef, hogeraar in Leiden, waar hij zijn cartesisaanse en coccejaanse visie niet on- der stoelen of banken stak.

en tegenstanders.

De pruik was in de mode gekomen. Pruiken maken was een kostbare zaak en alleen welgestelde lieden konden zich veroorloven zulk een pruik te laten aanmeten. Enige jaren later was deze mode doorgedrongen tot de middenklasse en konden ook predikanten er niet meer onderuit zich op de kansel te vertonen zonder pruik. Sommige predikanten waarschuwden nog tegen de gepoederde pruiken "die zij voor zwaar geld gekocht hadden en dat deze dracht een uitvinding van ligtekooijen was en onbeschaamde hoeren. Het was het hair van galgenazen en boeven dat de beul aan galg en rad ontstal om er zijn profijt mede te doen". Alleen de Zwijndrechtse predikant A. Hellenbroek bleef het korte haar dragen, maar hij bleef een eenling.

In 1795 tenslotte werden de pruiken voor een groot deel afgeschaft. De patriotten zagen ze als symbolen van de aristocratie en verbrandden er meerdere in Amsterdam. Verschillende predikanten bleven de pruik toch dragen en zo werd de eens zo versmade pruik -zij het tijdelijk- een symbool van rechtzinnigheid en van niet toegeven aan revolutionaire machten.

(wijlen: P.Visser)

Literatuur:

100 portretten van Godgheleerden in Nederland uit de 16e, 17e en 18e eeuw.
Houten/Utrecht 1982.

DE "HOOG DUITSCHE KANKERMEESTER"

Nog pas 60 jaar geleden kende H.I.Ambacht de originele landloper.

Deze figuur trok van dorp tot dorp, slapend in hooibergen of stallen. Niet altijd bedelde hij, want soms verkocht hij naalden of spelden uit een beduimeld sigarenkistje. Hij was gehuld in een gerafelde jas en dito broek, en droeg een boomtak met bundeltje over de schouder.

Als hij van Dordrecht kwam, slenterde hij over de Veersendijk in de richting van Ridderkerk. Aan "den daik" werd op vele deuren geklopt en hier en daar kocht men een pakje naalden of spelden of "schooide" hij een boterham.

In Dordrecht zat gevangen Johan Oldenburg, 39 jaar oud en geboren te Stelein, een dorpje bij Solingen in Duitsland. Johan leurde met zalf of kloosterbalsem tegen jicht, kramp en allerlei andere ziekten en noemde zich: "de hoog Duitse kankermeester", die kanker kon genezen zonder te sneijden ofte enige beijtende middelen te gebruiken. J.l. Dingsdag heeft hij nog zijne kunsten vertoond op de Goudsche kermis en aldaer de bekeering gepreekt.

Johan moet er uitgezien hebben als een clown, gedroeg zich als een zot en zwaaide met een palmtak. Als hij op bezoek kwam om een zieke te genezen, sliep hij in het huis van de zieke.

In Berkenwoude liep hij tegen de lamp en werd voor de vierschaar gedaagd en "buijten pijn van ijzer of banden" werd hij tot bekentenis gebracht. Johan werd veroordeeld tot verbanning uit Holland

Uit: Recht-archief Zuid-Holland,
Criminele rol, 124. fol. 4, 1793

wijlen P. Visser

"De krijgsdienst is de zwaarste
schuld van alle welke de staat aan
de burgers oplegt" (Thorbecke)

Na de inlijving van Nederland bij Frankrijk, in 1810, kreeg de bevolking te maken met grote veranderingen. Zo werden o.a. het metrieke stelsel, de Burgerlijke Stand en de dienstplicht ingevoerd. De eerste twee maatregelen werden misschien niet zo serieus genomen: de oude maten en gewichten werden nog lang gebruikt en wat de Burgerlijke Stand betreft, de meeste mensen hier droegen al een achternaam. De dienstplicht echter, de Conscriptie, werd een nationale ramp. In totaal hebben 28.000 Nederlanders in het Franse leger gediend. Hiervan namen 15.000 mannen deel aan de veldtocht tegen Rusland. De regimenten die hieruit werden gevormd, zijn alle op de terugweg vernietigd of doodgevroren en slechts enkele honderden hebben de tocht overleefd.

Wat dit voor Zwijndrecht inhield, wordt duidelijk uit de volgende brief. (1)

Zwijndrecht Lijst van zodanige der Ingezetene van de Gemeente van Zwijndrecht, als in Militairen Dienst geweest zijnde, alsnog worden vermist en zich dus welligt nog in Rusland bevinden.

Den Arend (Coenraad) De laatste brief is uit Straatsburg van den 10e Augustus 1813, volgens mondeling bericht was hij later te Pirna onder het 43e Reg^t 3e Batallion, 3e Comp^e, Fuseliers, 2e Divisie, 3e Corps D'armee Linie Troepen.

Bogers (Hendrikus) Gediend onder het 146^e Reg^t, 2e Bataillon, 6e Comp^e Voltigeurs, was in Junij of Julij van 1813 in een hospitaal tusschen Leeuwenberg en Colberg.

Van der Linden Gediend onder het 126^e Reg^t, 5e
(Hermen) Bataillon, 4e Comp^e.
De laatste tijding van Meij 1813.

Los, Jan Gediend als kanonnier onder het 9e
Regt., 7e Comp^e, Artillerie te voet
te Thorn aan de Weissel in Polen,
was aldaar den 21e Meij 1812.

Open Zieke Gediend onder het 30e Reg^t, Volti-
(Roelof) geurs, was den 21e October 1813 te
Mentz.

Paaijman Gediend onder het 1e Bataillon, 3e
(Machiel) Comp^e Pontonniers, de laatste tij-
ding is uit Glogau in Pruissen van
den 6e Augustus 1813.

Van Pelt Gediend als Fuselier onder het
(Cornelis) 125^e Reg^t, 1e Bataillon, 1e Comp^e,
was den 27e Januarij 1813 te Gro-
ningen, en zoude toen naar Rusland
gaan.

Links: Soldaat van de infanterie van linie,
1813-1815 (4)

Rechts: Korporaal van de infanterie in mars-
tenue, 1831 (4)

Van Pelt (Pieter)	Gediend onder het 126e Reg ^t , 5e Ba- taillon, 4e Comp ^e Infanterie, de laatste tijding uit Luik van den 5e Junij 1812.
Stolk (Korstiaan)	Gediend als kanonnier onder het 9e Reg ^t Artillerie, de laatste tijding is uit Koningsbergen van den 10e Augustus 1812.

Geformeerd door den President der gemeente van
Zwijndrecht, ter voldoening aan de aanschrijvin-
gen van den Heere Gouverneur van Zuid-Holland,
ingevolge de opgaven en Informatien door de na-
bestaande der bovengemelde Persoonen aan hem
President gedaan en gegeven, Den 28e November
1814.

Na het terugwinnen van de onafhankelijkheid
werd bij souverein besluit op 20 november 1813
de regeling van de dienstplicht vastgesteld.
In de daarop volgende grondwet van 1814 werd be-
paald waaruit de nieuwe krijgsmacht moest be-
staan. Er zou een staand leger komen, gevormd
door beroepsmilitairen en een militie, die uit
vrijwilligers moest bestaan. Daar er zich ech-
ter te weinig vrijwilligers aanmeldden, besloot
men de, door de bevolking niet zo gewilde,
dienstplicht toch weer in te voeren. Het leger
werd vanwege de bezuiniging zo klein mogelijk
gehouden en daarom moest om de beschikbare
plaatsen worden geloot.

Dit loten gebeurde als volgt:

Nederland was verdeeld in militie-kantons en
Zwijndrecht behoorde tot het kanton Dordrecht,
met als hoofdplaats Ridderkerk.

De trekking geschiedde in tegenwoordigheid van
het grootst mogelijke getal belanghebbenden.

Dit getal werd nauwkeurig opgenomen. Evenveel
vierkante biljetten waarop de nummers duidelijk
en leesbaar waren gedrukt, werden door de mili-
tie-commissaris geparafeerd en met luide stem
voorgesteld aan de belanghebbenden. Deze biljet-
ten werden op een gelijke wijze opgerold en in

een "bus van ongekleurd doorschijnend glas" geworpen. Deze bus stond op een zichtbare plaats voor de militie-commissaris opgesteld. In alfabetische volgorde werden de belanghebbenden opgeroepen om een biljet te trekken. De indentiteit werd verzekerd door gecommiteerden uit het plaatselijk bestuur van hun woonplaats.

Voor niet aanwezigen of voor degenen die niet zelf wilden, werd geloot door een ouder of voogd of een respectabel persoon.

De getrokken nummers werden voorgelezen en nauwkeurig opgeschreven. Men kon worden opgeroepen wanneer men een nummer trok gelijk of lager dan het aantal beschikbare plaatsen. Tevens geschiedde de lengtemeting; was men korter dan 1,55 m., dan was men vrij van dienstplicht.

Onder de jonge mannen die in 1830 werden opgeroepen voor de loting en zich naar Ridderkerk begaven, behoorden o.a.: Pieter van Noort uit Zwijndrecht, zoon van Teunis van Noort en Wijn-tje Baan. Hij werkte op de tuinderij van zijn vader en kon daardoor niet gemist worden. Verder: Hendrik Straatmeijer uit Meerdervoort, zoon van Hendrik Straatmeijer en Adriana van den Houten. Hij was arbeider en zijn vader had zich al vele jaren "verweiderd".

Beiden hoopten uitgeloot te worden, maar waarschijnlijk om verschillende redenen, zoals uit het verloop van het verhaal blijkt.

Het lot was Pieter niet gunstig, want hij trok nummer 4 en moest dienen, terwijl er voor Hendrik nummer 13 uit de bus kwam, waardoor hij uitlootte. Of zij elkaar reeds kenden, of hoe zij tot elkaar kwamen, is niet bekend, maar zij ontmoetten elkaar ten huize van Notaris Nibbelink in Hendrik Ido Ambacht, waar de volgende akte werd opgemaakt: (2)

Voor FREDERIK ROBBERT EVERTS NIBBELINK, openbaar Notaris, residerende te Zwijndrecht en in tegenwoordigheid der na te noemen getuigen, compareerde PIETER VAN NOORT, tuinmansknecht, geadsisteerd met zijn vader Teunis van Noort,

Tuinman, beide wonende te Zwijndrecht, ter eene,
En HENDRIK STRAATMEIJER, arbeider, wonende te
Meerdervoort, ter andere zijde.

Te kennen gevende dat voormelde Pieter van
Noort en Hendrik Straatmeijer beide voor de Na-
tionale Militie ingeschreven zijnde, de eerste
in de Gemeente Zwijndrecht en de tweede in de
Gemeente Meerdervoort, dan ook tijdens de lo-
ting wegens deze twee ten aanzien der Nationale
Militie tezamen gevoegde Gemeenten, in dit jaar
te Ridderkerk aan hun was ten deele gevallen,
te weten, Pieter van Noort Nummero vier en Hen-
drik Straatmeijer, Nummero dertien.

En verklaarden de Comparanten, met elkander ver-
dragen en overeengekomen te zijn, zoo als zij
overeenkomen en verdragen bij dezen:

Dat opgemelde Pieter van Noort en Hendrik
Straatmeijer met elkander zullen verwisselen de
als boven door ieder van hun getrokken nummers,
zoo als zij verklaarden bereids te hebben ge-
daan, zoodanig dat het daarvoor zal moeten wor-
den gehouden, alsof gezegde Pieter van Noort het
nummer dertien en de voorgenoemde Hendrik Straat-

Een tafereel uit de slag voor Leuven.

Een prent uit "Herinneringen uit den veldtocht
in België, door P. van Waesberg

meijer het nummer vier, bij voormelde loting te beurt gevallen was. En dat voor die verwisseling van nummers door den Comparant Teunis van Noort aan den Comparant Hendrik Straatmeijer zal moeten worden betaald eene somme van twee honderd guldens in de navolgende termijnen, te weten dertig Guldens voor of bij het in dienst treden van den Comparant Hendrik Straatmeijer tengevolge dezer nummerverwisseling, twintig Guldens op den eersten Mei, achttienhonderd een en dertig, vijf en twintig Guldens op den eersten Mei achttien honderd twee en dertig, vijf en twintig Guldens op den eersten Mei achttienhonderd drie en dertig, en de overige een honderd Guldens op den eersten April achttien honderd vijf en dertig, doch dit laatste niet dan na volbragte diensttijd door den Comparant Hendrik Straatmeijer en op vertooning van behoorlijk Paspoort houdende zijn ontslag uit den dienst, welke betalingen voor zoo verre de Comparant Hendrik Straatmeijer inmiddels na zijne indiensttreding kwam te overlijden en de Comparant Pieter van Noort van alle dienst wegens het gemelde nummer vier ontslagen was, voor het dan nog verschuldigde op de bovengemelde dagen zullen moeten geschieden aan Adriana van den Houten, moeder van gezegde Comparant Hendrik Straatmeijer. Terwijl, wanneer deze nummerverwisseling door eenige autoriteit wierd afgekeurd of vernietigd, tengevolge waarvan de Comparant Pieter van Noort van het faveur van het voorschreven nummer dertien zal zijn verstoken, ze naar den Comparant Hendrik Straatmeijer uit krachte dezès genotene door hem aan den Comparant Teunis van Noort zal moeten worden gerestitueerd, zullende ook zoodra het meer gemelde nummer dertien bij de Nationale Militie dienstpligtig zal worden en den Comparant Pieter van Noort tot den dienst zal worden opgeroepen, alle verpligting tot geldelijke betaling overeenkomstig dit contract voor nietig en van geene waarde gehouden worden. En verklaarden voorts de Comparant om deze tegenwoordige ter executie te kunnen leggen, hun domicilie te verkiezen ter woonplaats van den

Comparant Teunis van Noort te Zwijndrecht in het huis getekend 129^b, op welke domicilie alle gerechtelijke acten exploiten tot deze acte betrekkelijk zullen kunnen worden geinsuinereerd niet tegenstaande alle verandering van woonplaatsen die zij Comparanten bij vervolg zouden mogen doen, belovende tevens den geheelen inhoud dezer acte getrouwelijk te zullen naarkomen onder verband als naar regten, en onder afstand van alle exceptiën welke tegen deze tegenwoordige zouden kunnen te stade komen.

Gedaan en Gepasseerd onder Hendrik Ido Ambacht in het huis geteekend B41-140, in tegenwoordigheid van Pieter Driessen, Timmerman, en Klaas van Wingerden de jonge, Timmermansknecht, beide wonende onder Hendrik Ido Ambacht, als getuigen hiertoe verzocht, den vierden Mei achttienhonderd dertig. En na dat deze minute was voorgelezen heeft de Comparant Hendrik Straatmeijer verklaard niet te kunnen schrijven noch teekenen hiertoe aangemaand zijnde, terwijl vervolgens de overige Comparanten, alsmede de gemelde getuigen en den voorschreven Notaris deze minute hebben geteekend, welke minute in de bewaring en het bezit van meergemelde Notaris is gebleven.

Pieter van Noort
Teunis van Noort
Pieter Driessen
Klaes van Wingerden
E.R.E. Nibbelink notaris

Het stellen van een remplaçant of nummerverwisselaar is toegestaan tot 1898, daarna werd de persoonlijke dienstplicht ingevoerd. Een remplaçant is een vervanger die onder de regels van de dienstplicht valt en mag dus ouder zijn. Een nummerverwisselaar is een dienstplichtige van dezelfde lichte. De loting, ingesteld door de Fransen in 1811, is in 1929 vereenvoudigd (er was toen geen persoonlijke trekking meer) en in 1938 opgeheven.

Afbeelding op ware grootte van het "Bewijs van aandenken", ook wel het "Metalen Kruis" genoemd. Dit aandenken, met een certificaat, is uitgereikt bij Zijner Majesteits besluit van 12 september 1831 aan alle deelnemers aan de krijgsverrichtingen van 1830 en 1831. Het kruis is vervaardigd van het materiaal van de kanonnen die door de Nederlandse troepen werden veroverd op het Belgische leger.

Het vertoont aan de ene zijde een gekroonde W, omgeven door een lauwerkrans terwijl de andere zijde de jaartallen 1830-1831 vertoont, eveneens omgeven door een lauwerkrans en het opschrift "TROUW AAN KONING EN VADERLAND".

De kleuren van het draaglint zijn blauw en goud.

Hoe verging het de beide nummerverwisselaars verder?

Pieter van Noort trouwde omstreeks 1840 met Maartje de Bondt en zij kregen vijf kinderen. Zij woonden in 1848 op de Ringdijk nr. A.112. Het huis brandde af tijdens de grote brand. In 1849 overleed zijn vrouw. Hij hertrouwde in 1862 met Dingena Los en hoewel zij in Charlois woonden, overleed Pieter van Noort in 1884 in Zwijndrecht op 73-jarige leeftijd.

Hendrik Straatmeijer werd ingedeeld bij de 17e Afdeling Infanterie en was gelegerd in Stratum, een gehucht ten zuiden van Eindhoven. Deze afdeling was als onderdeel van de IIIe Divisie betrokken bij de 10-daagse veldtocht tegen de Belgen, maar wordt niet vermeld bij de onderdelen die in de schaarse gevechten geraakte met de vijand. (3)

Hendrik trouwde in 1839 te Meerdervoort met Maria van der Wal uit Lekkerkerk. Hij overleed in 1841 te Zwijndrecht in het huis nr. 23 aan de Ringdijk (later de Werf) en werd dus 30 jaar.

A.v.d.Linden

- (1) Gemeente Archief Zwijndrecht
- (2) Oud Notarieel Archief Zwijndrecht
Alg.Rijksarchief Den Haag. Archief nr.3.04
Deel 9166.
- (3) Kon.Ned.Leger & Wapenmuseum "Generaal Hoef-
fer", Delft.
Beknopt overzicht van de belangrijkste ge-
beurtenissen uit de Ned.Krijgsgeschiedenis
van 1568 tot heden (1935).
- (4) H. Ringoir - De Nederlandse Infanterie

COLOFON

"Swindregt Were" een naam die naast "Swijndregt Were" al vroeg genoemd wordt voor de Zwijndrechtse Waard, is een gezamenlijk periodiek van het Historisch Genootschap Hendrik Ido Ambacht en de Historische Vereniging Zwijndrecht.

Het blad verschijnt 2 tot 3 keer per jaar en wordt gratis aan de leden van de beide verenigingen toegezonden.

Redactie H.I.Ambacht:	Redactie Zwijndrecht:
mw P.M. Kats-	drs C.R. van den Berg
van de Velde	A. van der Linden
C. Lagendijk	C. Popijus
A. de Zeeuw	mw E.Dreesens-
	van der Linden

Redactie-adres:

Prins Bernhardstraat 28, 3331 BR Zwijndrecht,
telefoon 078 - 194677
(tevens adres secretariaat Historische Vereniging Zwijndrecht).

Secretariaat Historisch Genootschap Hendrik Ido Ambacht:

L.J. Haenraets, Jan Luykenhof 14, 3341 GE
H.I. Ambacht, telefoon 01858 - 14074
Postgironr. 440728

Druk: Pro Patria Zwijndrecht

De verkoopprijs voor losse nummers
bedraagt f 4.75.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de onder auteursnaam geplaatste artikelen.

